תלמוד בבלי · אחרונים · שערי תורת בבל · סדר נשים

שערי תורת בבל על נזיר

רבי זאב וולף רבינוביץ'

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

שערי תורת בבל על נזיר

רבי זאב וולף רבינוביץ'

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/שערי-תורת-בבל-על-נזיר/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף ד. 4
דף ז. 4
דף ט. 4
דף ט: 4
דף יד: 4
דף טז. 5
דף יח: 5
דף כ. 5
דף כב. 6
דף לא: 7
דף לב: 7
דף לח. 7
דף לט. 8
דף מב: 8
דף מג. 8
דף מד. 8
דף מט: 9
דף נ. 9
דף נ: 9
דף נב. 10
דף נג. 11
דף נג: 11
דף נה: 12
דף נו. 12
דף נו: 12
דף סא: 12
דף סד. 12
דף סד: 13
דף סה. 13
דף סה: 13
דף סו. 14

דף ד.

(ד רע"א בפי' המיוחס לרש"י) **ד"ה והרי וכו'**.—בהגהות הגרי"ב כתב, שלא מצא גירסא זו. אבל בס' המכריע סי' ע"א כתב, שגירסא כזו נמצאה בשאילתות דרב אחאי פ' והיה כי תבא, ובשאיל' שלפנינו ליתא.

(שם תוספות) **ד"ה נזיר עולם מיקל ולא מגלח לגמרי וכו'**.—הכי מוכח במו"ק יז ב. אבל מפי' המיוחס לרש"י כאן משמע, דמגלח לגמרי, וכן מבואר בפיה"מ להרמב"ם כאן. ונראה שטעמם מפני שכן משמע מפשטות הלשון לקמן (סע"ב) "ומגלח אחד לי"ב חדש". אבל בהל' נזירות (פ"ג הי"ב) סתם הרמב"ם דבריו (ע"ש במל"מ). ועי' עוד לקמן (נח ב): "מיקל אדם כל גופו בתער". ומוכח שם שהוא גלוח ממש.

דף ז.

(ז סע"א) **רבא אמר למה לך לאקשויי וכו'**.—נראה שצ"ל: רב אשי אמר למה לך וכו' (כי היה כתוב "רב"א", והשמיטו סימן הקיצור).

דף ט.

(ט סע"א) **וב"ש לטעמייהו וכו' אין שאלה בנזירות**.—עי' לקמן (לא ב): מי שנדר בנזיר וכו' נשאל לחכם והתירו וכו' מוכח דלב"ש יש שאלה בנזירות.

(ט א תוספות) **ד"ה הריני וכו' בתוספתא וכו'**.—עי' נדרים יו"ד ב.

דף ט:

(ט ב) **ליתני מן העדשים וכו'**.—ואין לומר דתני שעורים לרבותא דר"ש דאף בזה פטור וכוחא דהיתירא עדיף, דרבותא זו ידעינן מדתני "קמח יביא סולת", שהרי קמח עדיף משעורים ומ"מ פוטר ר"ש.

דף יד:

(יד ב) **נטמא ביום גידול שער וכו'**.—בפי' המיוחס לרש"י יש שני לשונות, ושניהם אינם מחוורים. ועוד יש פירוש שלישי להרמב"ם (נזירות פ"ו ה"ה), וגם הוא אינו מחוור. אבל מתוך הירושלמי בפרקין ה"י יוצא, דימי גידול שער היינו כגון שאמר "הריני נזיר כשיהיה לי בן ונזיר מאה יום", ונולד לו בן ביום תשעים, שדינו להניח את שלו ומונה את של בנו, כמו ששנינו לקמן (טו ב), וכשיגמור שלשים של בנו חוזר ומונה עוד שלשים

יום: עשרה כדי להשלים מאה יום של נדרו, ועוד עשרים יום לשיעור גידול שער, שאין תגלחת פחות משלשים יום, וזה כבר גילח לאחר שמנה שלשים של בנו, והיינו דתנן התם "לאחר שבעים סותר עד שבעים שאין תגלחת פחות משלשים יום"[1]. ואם נטמא בעשרה ימים ראשונים, שהם מעיקר נזירות - הכל מודים שסותר כל המאה כמבואר בירושלמי שם[2]. אבל אם נטמא בעשרים יום האחרונים, שאינם מעיקר נזירות, אלא כדי להשלים שיעור גידול שער בזה נחלקו רב ושמואל. (וכעין זה פי' התוס' כאן ד"ה נטמא אלא שביארו באופן אחר: כגון שגילחוהו ליסטים בתוך ימי נזירותו, מפני שבמשנה דלקמן, טו א, יש להם פירוש אחר, וכמו שרמזנו למעלה).

דף טז.

(טז א תוספות) **ד"ה הלשון וכו' דעביד ק"ו ומה נדה שאין תחלת יום כסופו וכו'**.—צ"ל שאין תחלת היום עולה לה בסופה דטבלה בלילה, סוף היום עולה לה בתחלתה דלא בעיא אלא ז' ימים עם יום שראתה בו שנה שתחלתה עולה וכו' זבה גדולה תוכיח דתחלת יום עולה לה בסופה דטובלת ביום וסוף היום אינו עולה לה בתחלתה אלא ודאי וכו'. (ועי' בר"ה שם תוס' ד"ה שנים שכתבו דקשיא גם לרבנן, וע"ש מה שתירצו בזה).
שם **ומיהו לפרש"י ניחא וכו'**.—ניחותא זו אינה מובנת לי, ועי' בתוס' ר"ה שם ונדה עב א.

דף יח:

(יח סע"ב בפי' המיוחס לרש"י) **ד"ה כל האשמות וכו' כדאמרינן הביא כפרתו אוכל בקדשים**.—אינו מובן, שאין לך מעכב מלאכול בקדשים בכל האשמות שבתורה אלא אשם מצורע בלבד משום שהיה טמא טומאת הגוף (ועי' לקמן נה ב תוס' ד"ה אוכל).

דף כ.

(כ רע"א) **איבעיא להו וכו'**.—מפיה"מ להרמב"ם כאן נראה שהיה לו בזה גירסא אחרת: איבעיא להו בשנטמאת אליבא דב"ש או בשנטמאת אליבא דב"ה (ולא אמרו נמי בשלא נטמאת אליבא דב"ה דא"כ הכי ה"ל לר' יהודה לומר "לא נטמאה", ותו לא מידי, דהרי בעיקר הדין אינו חולק על ת"ק) ת"ש עלתה לארץ והורוה ב"ה שתהא נזירה עוד שבע שנים אחרות וכו' ר"י אומר לא היתה נזירה אלא י"ד שנה ואי ס"ד בשנטמאת ואליבא

[1] כ"ה גי' רמב"ם בפיה"מ שם ובהל' נזירות פ"ד ה"ד ועיקר. אבל דברי הפי' המיוחס לרש"י וכן פי' התוס' (לעיל יד ב) אינם מחוורים.
[2] וכ"ה דעת הראב"ד בהל' נזירות פ"ד ה"ג, ודלא כשיטת רמב"ם שם.

דב"ש אי הכי ר"י אומר לא היתה נזירה וכו' ר"י אומר לא ב"ה הורוה אלא ב"ש הורוה ולא היתה נזירה אלא י"ד שנה מיבעי ליה. (ועי' בתוס' ד"ה ת"ש שכתבו: קשה למה לו להאריך דברי ת"ק וכו' ולגירסת רמב"ן ניחא).

(כ סע"א) **הכל מודים במונה וכו'**.—מה שפירשו המפרשים בסוגיא זו דחוק ורחוק. אבל עיקר הפירוש הוא: הכל מודים במונה (פי' הכל מודים שלא נחלקה העדות. וענין מונה היינו שמונה ואומר כמה פעמים "הריני נזיר" "הריני נזיר") א"ל ר"ח לרב חסדא מאי קאמר אחד אומר חמש ולא שתים וכו' (פי' שעד אחד אומר ששמע ממנו שאמר "הריני נזיר" "הריני נזיר" חמש פעמים במנין, ועד אחר אומר, שגם הוא היה באותו מעמד ולא אמר אלא שתי פעמים "הריני נזיר") הא קא מכחשו אהדדי (פי' פשיטא שגם בזה חולקים ב"ש ואומרים נהלקה העדות) אלא אחד אומר וכו' (פי' שאחד אומר ששמע ממנו ב' פעמים "הריני נזיר", והשני אומר ששמע ממנו ה' פעמים "הריני נזיר", והראשון לא הכחישו לומר שתים ולא חמש) הא ל"ל השתא י"ל חמירתא אמר קילתא לא כ"ש (כצ"ל וכגי' התוס', וה"פ פשיטא שהוא נזיר שתים דאף זה שהחמיר עליו ואמר ששמע ממנו ה' פעמים "הריני נזיר" הרי יש בכלל דבריו גם שתים, שא"א שיאמר ה' פעמים במניין אא"כ אמר תחלה שתי פעמים "הריני נזיר", ומאחר שאין חבירו מכחישו הרי שניהם מודים שאמר שתי פעמים "הריני נזיר", ופשיטא שהוא נזיר שתים, ולא היה צריך רב להודיענו דין זה). אמרי במערבא אין הכחשה במונה (פי' דודאי באופן דלא מכחשו אהדדי הכל מודים דנזיר שתים). וכפירושנו מוכח בירושלמי דפרקין ויבמות פט"ו ה"ז. וגירסת ירושלמי סנהדרין שהעתיקו בפי' המיוחס לרש"י ותוס' משובשת.

(כ א תוספות) **ד"ה לימא וכו' מידי דהוה אבית הקברות דאינו מטמא באויר**.—אינו מובן דמדאמרינן לעיל (יז רע"ב): "שנכנס בשידה וכו' ובא חבירו ופרע מעליו מעזיבה" מוכח דבית הקברות מטמא באויר. ובביאור אמרו לקמן (נג ב) קבר סתום מטמא באהל (וע"ש בתוס' ד"ה סתום).

דף כב.

(כב א תוספות) **ד"ה ת"ש וכו' וזה דפלוגתא דתנאי הוא**.—כאן נגמר דיבור זה, ומכאן מתחיל דיבור חדש: ר' שמעון אומר אם אמרה וכו'.

דף לא:

(לא ב בפי' המיוחס לרש"י) **ד"ה מי שנדר וכו' ונטמא למתים**.—אולי נתכוין לטומאה, שאין הנזיר מגלח עליה, כמו ששנינו לקמן (נד א); דאל"כ אפי' נטמא באונס מגלח וסותר את הקודמים.

דף לב:

(לב ב משנה) **היו מהלכין בדרך וא' בא כנגדן אמר אחד מהם הריני נזיר שזה פלוני** (פי' שברור לו שאין זה פלוני, ולאמת דבריו הוא אומר לחבירו, שאמר שלא כמותו, שאם לא יהיה כמו שאני סבור ותמצא שזה פלוני, כדעתך, הריני מקבל עלי נזירות. וכ"ה הענין בכולם, שמקבל עליו נזירות, אם ימצא שהדבר אינו כמות שהוא סבור) וכו'. ובה"א אינו נזיר אלא מי שלא נתקיימו דבריו (פי' שאם נמצא פלוני הרי זה שאמר "הריני נזיר שזה פלוני" חייב בנזירות, שלא נתקיימו דבריו, דהיינו מה שהיה סבור שאין זה פלוני. ומה שאמר רב יהודה למטה בתלמוד "אימא מי שנתקיימו דבריו" אין דעתו לשבש לשון המשנה, אלא שמבאר לשונה, שהענין הוא, שלא נתקיימו דבריו כמו שהיה סבור תחילה בדעתו, אבל נתקיימו דבריו שהוציא בפיו ואמר "הריני נזיר שזה פלוני", וכעין זה מצאתי בקרבן עדה על הירושלמי כאן.)

דף לח.

(לח א בפי' המיוחס לרש"י) **ד"ה וחמש חיורתא וכו' ואינו כן וכו' אלא רביעית שמן לג' מינין שבתודה וכו'**.—דבריו קשים להולמם. ואם נאמר כ"ש בהגהות ר' בצלאל רגנשבורג, שט"ס כאן וצ"ל: "חצי לוג שמן לג' מינין שבתודה" מוכרח, שהיה מפרש דראב"ע חולק על ר"ע, דר"ע אמר מחצה לחלות ורקיקין ומחצה לרבוכה, וראב"ע סובר שחצי לוג שמן הוא חולק לשלשה חלקים שוים: חלק אחד לחלות, אחד לרקיקים ואחד לרבוכה. ומ"מ אין למנות אף רביעית שמן אליבא דר"ע, דהא אמרינן לקמן "בפלוגתא לא קא מיירי". וכל זה דחוק, שאין מחלוקת בין ר"ע לראב"ע בחלוקת השמן, אלא שזה דורש השיעור מן הכתוב וזה אומר שהוא הל"מ.
(לח א תוספות) **ד"ה אמר וכו' כגון רביעית יין של ערלה וכו'**.—עי' מ"ש בזבחים קט א תוס' ד"ה עולה.

דף לט.

(לט א) **ת"ש מהא אינבא חיה**.—בפי' המיוחס לרש"י ותוס' וערוך ע' אנבא א' - כולם פירשו: אינבא ביצי כנים. ולא תאמר דסברי שלדעת חז"ל אינבי הן הביצים הנולדות מן הכנים, שהרי מבואר בשבת (קז ב), שלדעתם אין הכנים פרות ורבות. וביצי כנים שנזכרו בברייתות הן מין מיוחד, שנקרא כן. לכך צריך לומר, דאינבא אין תולדתה מן הכנים. וכ"כ רש"י בע"ז (ג ב), דאינבא מין אחר הוא ואינו מכנים. אבל חוקרי זמננו כתבו, שעשו נסיונות רבים ומצאו שגם חכנים פרות ורבות, ואינבא שבראש הן הן הביצים שהכנים מטילות אותן ומדביקות אותן בשערות, ובמשך שלשה ימים יוצאות מהן כנים קטנות.

דף מב:

(מב סע"ב) **כאן בחיבורי אדם באדם וכו'**.—פי' דאם אדם נוגע במת וחבירו בו וחבירו בחבירו בזמן אחד - דבר תורה כולם טמאים טומאת שבעה, אבל אדם שנגע במת ופירש מן המת ואח"כ נגע בו חבירו וחבירו בחבירו בזמן אחד, הראשון בלבד שנגע במת טמא טומאת שבעה, והשני טמא טומאת ערב, והשלישי טהור מדבר תורה, שאין דין טומאה בחיבורין אלא בעוד שהראשון עדיין נוגע במת בלבד.

דף מג.

(מג א תוספות) **ד"ה ולמ"ד וכו' וה"מ לשנויי וכו' בה"ג גריס וכו' כהן מוזהר על גוסס**.—המעיין בה"ג הל' טומאה ימצא, שה"ג לא היה גורס כאן האי שינוייא דאיתא לפנינו "לענין טמויי עד דנפקא נפשיה לענין אחולי הא איתחיל", אבל גירסתו היתה "הא מני רבי היא", ופסק הלכה כסתם משנה. ולפ"ז גם לה"ג אין הכהן מוזהר על הגוסס. ואולי נאמר, שהמכוון בדברי התוס' כאן הוא, שלגירסת בה"ג ברישא "אביי ורבא" ולפי גירסא שלנו בסיפא "לעניין טמויי עד דנפקא נפשיה לענין אחולי הא איתחיל" יהיה הכהן מוזהר על הגוסס.

דף מד.

(מד דע"א) **ורב דאמר כי האי תנא דתניא מעשה וכו'**.—כל הענין תמוה, דמה ראייה ממעשה זה לרב, דהתם לאחר ג' שנים ודאי כבר כלה כל הגוף[3], ורק העצמות נשארו, לפיכך אינו מטמא לו; אבל בנקטע הראש והגוף והראש כולו קיים לפנינו, אלא שנחלק

[3] דגם לאחר י"ב חדש כלה הגוף (עי' שבת קנב ב).

לשני חלקים, אפשר שאף הזקנים מודים, שדינו כשלם ומטמא לו. ואולי נאמר שרב חסדא בשם רב הכי נמי קאמר, דנקטע ראשו של אביו אחר שכבר מת ואבד הראש[4]. ולפ"ז יש לבאר יפה שאלת רב המנונא לרב חסדא (לעיל מג ב), שאינה מובנת (כמ"ש התוס' בד"ה אמר): אלא מעתה קאזיל בפקתא דערבות (פי' ארץ ציה כמ"ש בערוך ע' פקתא) ופסקי וכו' (פי' ובמיתה מקטיעת ראש במדבר של חול אי אפשר שלא יבלע החול מעט מדמו, והדם הוא הנפש, אם גם באופן זה דעתך שאינו מטמא לו, אע"פ שהגוף והראש שניהם כאן[5]) א"ל מת מצוה קאמרת וכו' (פי' ודאי כן הוא, דאם נהרג ובשעה זו נחסר דמו אינו מטמא לו, שבשעת מיתה חסר היה, ואנא אמינא דאף כשהיה שלם בשעת מיתה ואח"כ נקטע ראשו, ולאו דוקא ראשו אלא כל אבר שהוא, שאינו מטמא לו, ולא אמר רב חסדא שחסר דמו, מפני שהדם נקרש לאחר מיתה, ואין דרכו לזוב מן המת, ומ"מ באופן שאתה, רב המנונא, מצייר - הוא מטמא לו, שהרי כמת מצוה הוא).

דף מט:

(מט ב תוספות) **ד"ה ומזה וכו' ול"ג במשנה ויביא וכו'**.—אפשר לומר דשפיר גרסינן ליה, אלא דלא קאי אסיפא אלא ארישא על אלו טומאות וכו', ומונה את כל המעלות שיש לטומאות הללו: א) שצריך לגלח, ב) שצריך להזות, ג) שסותר את הקודמים, ד) שאינו מתהיל למנות עד שיטהר, ה) שצריך להביא קרבנות. וכנגד חמשתן שנינו לקמן (נד א) בשאר טומאות: א) שאינו מגלח, ב) ומזה (פי' היינו רק במקצתן ולא בכולן, עי' תוס' שם), ג) אינו סותר, ד) מתחיל ומונה מיד, ה) שקרבן אין לו.

דף נ.

(נ סע"א) **ואי ס"ד עד לכלב אפי' בחמה**.—צ"ל: ואי ס"ד יש נצל לבהמה אפי' בחמה, וכן נראה בפי' המיוחס לרש"י ובתוס' [וכ"ה בכ"י מינכן!].

דף נ:

(נ ע"ב) **א"ר זירא אנא ומר בריה דרבינא**.—נ"ל שצ"ל: א"ר נחומי בר זכריה אנא ומר בריה דרבינא. וכעין זה בשבת (קלו א) וכריתות (טו א), כי גם ר' זירא השני, שהיה

[4] ולא כפי' המיוחס לרש"י ורמב"ן בתה"א ענין הכהנים וכן בשאר הפוסקים.

[5] עי' לקמן סה א תוס' ד"ה פרט, דמש"ה אין להרוג תפוסה מפני שהוא כחסר. ועוד מבואר בנדה כז ב, דהרוג אין לו רקב, ופירש"י מפני שיצא דמו וחסר.

חבירו של רבא, כדמשמע בסוף הוריות, היה קשיש וגדול הרבה ממר בריה דרבינא, שהיה כפי הנראה חבר או תלמיד חבר לרב נחמן בר יצחק ושאל אותו (עי' שבת סא א וק"ח א).

(נ סע"ב) **מקשרי אצבעותיו ולמעלה לראש דילמא וכו'**.—עי' ביצה יד א ושבת צד ב תוס' ד"ה והוא.

דף נב.

(נב א) **שדרה וגולגולת תנן או דילמא או שדרה וכו'**.—הנה מלשון המשנה (לעיל מט ב) "על השדרה ועל הגולגולת" משמע דתרי מילי נינהו. ואולי נסתפק להם עיקר הגירסא איך הוא, דאולי גרסינן "על השדרה והגולגולת", ובעיא זו לא איפשטא הכא. ומיהו הרמב"ם (הל' טומאת מת פ"ב ה"ח) פסק דחדא קתני. ועי' בכ"מ שם מ"ש ע"ז בשם הרי"ק. אבל פשוט שהרמב"ם סמך על גירסת המשנה שלפנינו בבבלי וירושלמי. וכן במו"ק (ו ב) תני דמציינין "על השדרה ועל הגולגולת". וכל זה מורה דכל אחת מהן מטמאה באהל. וראיתי בתוס' חדשים (מ"ב דפרק זה), שהוכיח כהרמב"ם מחולין קכג א, ולא אמר כלום, דהרי מבואר בפירש"י שם דקרקפלין היינו עור של ראש אדם מת. ושם (קכב א) שנינו, דעור האדם דינו כבשר ואע"פ שעיבדו טמא. ועי' ע"ז יא ב ובפירש"י שם ובתוספתא חולין פ"ח. ופלא שבתוס' חדשים שם השמיט מלת "עור". ועי' בתוספתא אהלות פט"ו: מעשה באחד שהיה חורש וניער המחרישה ונמצאת גולגולת אחת של מת דבוקה במחרישה וטימאוהו משום שהסיט המת והשומע שמע וטעה. ופירש הר"ש (שם פט"ז מ"א) כסבור היה, שהמרדע האהיל עליו ועל המת, ולכך טמאוהו. ומשמע דהיא מטמאה באהל.

(נב סע"א בפי' המיוחס לרש"י) **ד"ה ת"ש וכו' הזרוע או השוק שיש בו שתי עצמות וכו'**.—כל זה משובש, דמשנה שלימה שנינו באהלות פ"א מ"ח, דאין בזרוע אלא עצם אחת אבל בשוק יש שתי עצמות, וכל אחת מטמאה באהל אם יש בה בשר וגידים, שאז היא קרויה אבר.

שם **ד"ה ר"ע וכו' ורביעית דם הבא ממת אחד במגע ולא באהל, ולדברי ר"ע אפי' באהל**.—דע שבאהלות פ"ב מ"ב שנינו, דרביעית דם ממת אחד מטמא באהל לדברי הכל, אלא שדעת המפרש כאן, שלענין תגלחת נזיר מיירי הכא (כ"ש התוס', וראייתם מדנקיט "חצי קב עצמות"), וסובר ג"כ דלרבנן נזיר מגלח על רביעית דם ממת אחד על מגעו מדמונה כאן רביעית דם, ולא ניחא ליה מה שתירצו התוס' בשם הרי"ף, דנקט לה לרבותא דר"ע

(ונראה לדעה זו דמגלח נמי על משאו), ולר"ע מגלח אף על אהלו (כ"ש המפרש לקמן עמוד ב' ד"ה וא"א ונ"ו ב ד"ה רביעית דם), וכל זה אינו מחוור כל עיקר, דהא לא מנו "רביעית דם" בין הטומאות, שהנזיר מגלח עליהן (לעיל מט ב), וכן לקמן (נד א) נמנה "רביעית דם" בין הטומאות, שאין הנזיר מגלח עליהן. ועוד דלקמן (נו ב) דן ר"ע, שרביעית דם מטמא באהל, ולר' יהושע אף במגע ובמשא אינו מטמא. (ועי' ברע"ב פרק זה מ"ג ד"ה "ורביעית" ותוי"ט ותוס' רעק"א שם).

דף נג.

(נג א) **רובע עצמות ורביעית דם וכו' אבל לא לנזיר ועושה פסח**.—מן הפי' המיוחס לרש"י כאן נראה, שהמטמא בהן מותר לו לעשות את הפסח בו ביום, ואינו צריך הזייה וטבילה, וכ"ה דעת הראב"ד (בהל' קרבן פסח פ"ו ה"ב, וט"ס יש בדברי הראב"ד שם, ע"ש). אבל דעת הרמב"ם שם, שאין שוחטין וזורקין עליו את הפסח עד שיזו עליו בג' וז' ויטבול בו ביום ואז שוחטין וזורקין עליו בו ביום, אע"פ שאין שוחטין וזורקין על טמא שרץ, כפי פסקו של הרמב"ם שם. והנה מצאנו בתוספתא אהלות פ"ג ה"ט וכן בספרי זוטא (מובא בר"ש אהלות פ"ב מ"ד[6]): מעשה וכו' באחד שמת ערב פסח וכו' וקשרו החבל בגולל ומשכו האנשים וכו' ועשו פסחיהם לערב. ומעשה זה הביאו שם לראיה, שאין הגולל מטמא במשא (ע"ש). ומשמע מזה דאף הנוגע בטומאות, שאין הנזיר מגלח עליהן, צריך הזייה וטבילה כדי לעשות הפסח, דאל"כ אין שום ראיה ממעשה זה, שאין הגולל מטמא במשא. אבל בירושלמי סוף פרקין משמע, דמי שנטמא בטומאה, שאין הנזיר מגלח עליה, וטבל אע"פ שלא הזו עליו בג' וז' אינו חייב על טומאת המקדש. וברור שכן הדין אף לענין עושה הפסח, שדין שניהם שוה. והרי זה מכריע בין שיטת הראב"ד לשיטת הרמב"ם. וצ"ל לשיטת הירושלמי שבמעשה דתוספתא וספרי זוטא ידוע היה להם, שהאנשים שמשכו את הגולל עשו פסחיהם, אע"פ שלא טבלו, דאל"כ אין שום ראיה ממעשה זה, וכמו שביארנו.

(נג א תוספות) **ד"ה בתר ובעלמא נמי אשכחנא, שהיה רבא בימי מר עוקבא**.—עי' מ"ש ע"ז בסה"ד ערך מר עוקבא.

דף נג:

(נג סע"ב) **על פני השדה זה המאהיל על פני המת**.—עי' מ"ש בסוכה כג א.

[6][ונמצא אף בקטע ספרי זוטא מן הגניזה, שפירסם מו"ר פרופ' אפשטיין זצ"ל בתרביץ שנה א' ספר א', עמוד 30.]

(נג דע"ב בפי' המיוחס לרש"י) **ד"ה חצי קב וכו' רובע עצמות לא מטמא ואפי' על מגעו וכו'**.—ט"ס הוא וצ"ל: לא מטמא אלא על מגעו וכו' (עי' למטה ד"ה אי לא).

דף נה:

(נה ב תוספות) **ד"ה אוכל וכו' ולרבנן דר"ש אית להו דאשם אינו מעכבו לאכול בקדשים**.—כ"ה דעת הרמב"ם (הל' נזירות פ"י ה"ח), וכבר השיג עליו הראב"ד שם, ועי' בל"מ שם, שנדחק ליישב לדעת הרמב"ם סוגיא דלקמן (ס ע"א). אבל העיקר כדעת הראב"ד שם. ותנן נמי בנגעים פי"ד מ"ט (ומובאת לעיל מו ב), דמתן דמו של מצורע על בוהן ידו ורגלו או על מקומן מעכבין, ואין לו טהרה עולמית[7]. ועי' זבחים (צ ע"ב) ומנחות (ה א) ונדה (ע ע"א) ופירש"י שם ד"ה אמר שמואל.

דף נו.

(נו א תוספות) **ד"ה אוכל וכו' הא דקתני ושותה יין לאחר ק"כ היינו ביום קכ"א דאע"ג דתגלחת וכו'**.—צ"ל: היינו ביום ק"כ עצמו אא"כ דתגלחת שניה ביום שלשים ואחד.

דף נו:

(נו ב) **כשהלכתי לערדסקיא מצאתי וכו' לפני ר"מ וכו'**.—ר"מ ברח מא"י (ע"ז יח ב) לאסיא (מגלה יח ב) ושם נפטר ונקבר (ירושלמי כלאים פ"ט ה"ד), וערדסקיא היא סמוכה לאסיא (עי' ב"ב נו א).

דף סא:

(סא ב תוספות) **ד"ה אי הכי וכו' וה"ה דאשינויא קמא דמי שיש לו טהרה וכו'**.—מבואר מזה, שלדעת התוס' אין טומאה לעבדים. וכבר תמה בזה [רעק"א בגליון הש"ס ו]שירי קרבן על הירושלמי כאן.

דף סד.

(סד א) **בתר כלי אזלינן או בתר מיתא אזלינן**.—כ"ה הגירסא לפי הפי' המיוחס לרש"י[8], והביאור כאן הוא להיפך מן הביאור בסוגיא שכעין זו בשבת (ה ב) "בתר אגוז וכו' או וכו' בתר כלי אזלינן". והעיקר כגי' התוס' כאן; בתר כלי אזלינן או בתר מיא אזלינן".

[7] וכן פסק הרמב"ם (הל' מחוסרי כפרה רפ"ה), וסובר הרמב"ם, דכל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו.
[8] [ובכ"י מינכן: בתר מת.]

דף סד:

(סד ב משנה) **נוטלו ואת תפוסתו**.—עי' תוספתא אהלות פ"ב ה"ג, דתפוסה היינו עפר קברות המטמא במלא תרווד ועוד, כמו ששנינו באהלות פ"ב מ"ב, ואפי' לר"ש החולק שם וסובר, דעפר קברות טהור, מ"מ הוא מודה שמפנין את תפוסתו, כדמוכח באהלות ספט"ז. וטעמו של דבר מפני שמוהל המת וליחה שלו מעורבין בעפר זה.

דף סה.

(סח רע"א) **פרט להרוג**.—דעת הפי' המיוחס לרש"י, שיש להרוג תפוסה, וכ"ה דעת הרמב"ם (הל' טומאת מת פ"ט ה"ג). אבל דעת התוס' כאן, שאין להרוג תפוסה מפני שהוא כחסר, דחסר אין לו תפוסה, כמבואר למטה. וכעין זה מצינו בנדה (כז ב) דהרוג אין לו רקב, ופי' רש"י (שם) מפני שהוא כחסר. ולפי' המיוחס לרש"י כאן צ"ל, דהרוג אינו כחסר, שאיבריו כולם שלימים, ולא נחסר אלא מדמו, ואין הדם מעכב (ועי' מ"ש לעיל מד א). ומה שאין להרוג רקב אינו אלא מהלכה ולא משום שנחשב כחסר. אבל דברי הרמב"ם א"א ליישב באופן זה, שהרי כתב (הל' נזירות פ"ז ה"ג), דהרוג אין לו רקב, שהרי נחסר דמו.

שם **מת שחסר אין לו תפוסה ולא שכונת קברות**.—לעיל (נא ב) איתא נמי "ולא רקב". וברור שדין שלשתם שוה, ולכך נראה דהמוצא ג' מתים מושכבים כדרכם, אלא שכבר כלה גופם ובשרם, ורק העצמות נשארו, ולפי הנחתן וסדרן של העצמות ניכר, שבשעה שנקברו נשכבו כדרכם ולא נחסר מהם שום אבר הרי דינם כמתים שלימים, ויש להם תפוסה ושכונת קברות ורקב. ולא יתכן לומר, שאם נרקב הבשר אין להם תפוסה ושכונת קברות, דהא לענין רקב א"א לומר כן.

(סח סע"א תוספות) **ד"ה הוא דאמר וכו' אלא ריב"נ**.—עי' סה"ד ע' ר' יוחנן, שדחה דברי התוס' כאן, וכתב שקרוב בעיניו, שהוא ר' יוחנן בן יהושע בן חמיו של ר"ע, שמצינו גם בידים ספ"ג, שאמר משום בן עזאי.

דף סה:

(סח ב) **בדק מעשרים אמה ולא מצא מאי וכו'**.—בבעיא זו מצינו ד' פירושים, וכולם אינם נכונים: א) פירוש הנמצא במיוחס לרש"י, ואין לו מובן כל עיקר. ב) פי' א' שבתוס' דהשאלה היא אם צריכים לבדוק גם בצד השני. וקשה דתני בתוספתא דאהלות פט"ז ה"ד: "מצא אחד בצד רה"ר מכאן ושנים בצד רה"ר מכאן בודק מכאן ומכאן ומניח את

רה"ר; אחד בצד גדר מכאן ושנים בצד גדר מכאן בודק מכאן ומכאן ואין צריך לבדוק מקום הגדר". והרי מבואר דעכ"פ צריך לבדוק משני צדדים. וכ"ה דעת אליהו רבא באהלות פט"ז מ"ג; אבל דעת הר"ש שם וכן רשב"ם בב"ב (קב א), שצריך לבדוק מכל ד' הצדדים כ' אמה. ג) פירוש ב' שבתוס' (בד"ה אמר), דהבעיא היא אם צריך לחפור בעומק עד שמגיע לסלע או לבתולה. וזה טעות בדבר משנה, שהרי משנה שלימה שנינו באהלות פט"ז מ"ד, דבודק עד שיגיע לסלע או לבתולה[9]. ד) עוד פירוש אחר יוצא מדברי הרמב"ם (הל' טומאת מת פט"ז מ"ד), דהבעיא היא בבדק ולא מצא אם המקום טהור, ופשטינן דאף שהיא שכונת קברות מ"מ המקום טהור. אבל אינו מובן, דמה זו שאלה, דמאחר שבדק עד לסלע או לבתולה ולא מצא הדבר פשוט שהוא טהור.

ומחומר הנושא נ"ל להגיה: בדק ומצא מאי. וענין זה כשבדק כ' אמה ומצא, ושוב בדק להלן עוד כ' אמה ומצא אם צריך לבדוק פעם שלישית כ' אמה, או שאין מטריחין עליו לבדוק יותר משתי פעמים, כל אחת של כ' אמה. ופשט רב מנשיא בר ירמיה דכל מה שמצא עד שתי פעמים כ' אמה ה"ז שכונת קברות, ואין מטריחין עליו יותר, ואינם חוששין לבדוק עוד להלן. וביאור זה נלמד מן ירושלמי דפרקין [נז סע"ד], דהכי איתא שם: עד כמה מטריחין עליו? ר' יוסי בשם ר' מיישא בר ירמיה[10] עד ארבעים אמה בדק עד עשרים ומצא בודק עוד עשרים[12] בדק עשרים ומצא אינו בודק עוד עשרים[11] אית תניי תני בדק עשרים[13] ומצא בודק עוד עשרים #) בדק עשרים #) ומצא בודק עוד עשרים #). והיינו שהברייתא חולקת על ר' מנשיא בר ירמיה וסוברת שצריך לבדוק עד סוף העולם או עד שימצא עשרים אמה, שאין בהן מת, דשוב אינו בודק עוד[14].

דף סו.

(סו א משנה) **נזיר היה שמואל כדברי ר' נהוראי שנא' ומורה לא יעלה על ראשו.**— כתב בשו"ת המבי"ט ח"ב סי' קעד: אע"ג דהלכה היא האיש מדיר את בנו בנזיר ואין

[9] ועי' פי' הרא"ש, שגם הוא דחה ב' פירושי התוס' מאותם הטעמים, והסכים לפי' המיוחס לרש"י, והוכרח למחוק הא דאיתא לפנינו כאן "מ"ט אר"ל עילא מצאו וטיהרו את א"י" (ע"ש). ואולי דעת הרא"ש, שאנב דאיתא זה למעלה נשתרבב גם כאן, והיא מן הריהטות (עי' מ"ש בתמורה כח ב).

[10] הוא עצמו ר' מנשיא בר ירמיה בבבלי כאן, או שט"ס בירושלמי, וצ"ל: ר' מנשיא, במקום ר' מיישא. [ועי' שתא"י עמ' 448.]

[11] כצ"ל, לפנינו: בודק עד עשר.

[12] כצ"ל, לפנינו: עד עשר.

[13] כצ"ל, לפנינו: עשר.

[14] ועי' בק"ע על הירושלמי שם, שנדחק לפרש כפי הגירסא שלפנינו בירושלמי, ואין דבריו מחוורין, כאשר ימצא המעיין שם.

האשה מדרת את בנה בנזיר, וחנה היא דנדרה, אפשר לומר דאלקנה בעלה הסכים על ידה, וכדכתיב "ויאמר לה אלקנה אישה עשי הטוב בעיניך וגו'". וצ"ל עוד שאחר שנתגדל שמואל קיבל בעצמו עליו להיות נזיר לעולם דאל"כ כשנתגדל בטלה נזירות אביו, כדתניא בתוספתא פ"ג הי"ז: הדירו כשהוא קטן וגילח או שהביא ב' שערות בטלה הימנו נזירות אביו. ודע שהרמב"ם כתב (הל' נזירות פ"ג הט"ז), דשמואל נזיר עולם היה ואפשר שטעמו הוא מדכתיב "ונתתיו לה' כל ימי חייו ומורה לא יעלה על ראשו" (ש"א א יא), ולעיל (ח ב) איתא: הריני נזיר כל ימי חיי ה"ז נזיר עולם. ומ"מ אין זה מוכרח, דאפשר דשמואל לא היה נזיר לעולם. והא דכתיב "ונתתיו לה' כל ימי חייו" לא נתכוונה על הנזירות, אלא שישב כל ימי חייו בבית ה' לשרת שם, כענין שנאמר "ונראה את פני ה' וישב שם עד עולם" (ש"א א כב), ונאמר עוד "והנער שמואל משרת את ה' לפני עלי" (ש"א ג א). ולפ"ז יבא הכתוב שנאמר "ומורה לא יעלה על ראשו" כפשוטו, שלא יגלח לעולם. אבל לדעת הרמב"ם, דשמואל היה נזיר עולם הרי דינו להיות מיקל בתער כשיכביד שערו (וכמו שביארנו לעיל ד א).